

поняття "акціонер", тобто за своєю суттю є ширшим. Однак відповідно до принципу "lex speciale derogat generale" (спеціальна норма відміння загальної), на нашу думку, термін "учасник" навряд чи можливо вживати щодо акціонерного товариства. Протилежної точки зору притримується Спасибо-Фатєєва І.В., яка вважає, що "неможливість такого ствердження випливає з того, що згідно ст.28 Закону України "Про господарські товариства" під учасником слід розуміти особу, яка підписалася на акції (виділ.моє –Р.С.) правове положення якого відрізняється від правового положення учасника інших господарських товариств. Останніх можна назвати повноправними учасниками створеного господарського товариства. Про учасників же акціонерного товариства можна говорити лише як про підписчиків (виділ.моє –Р.С.) на акції в процесі створення акціонерного товариства та при додатковій емісії акцій існуючого товариства"⁵. Вінник О.М. вважає, що "термін "учасники акціонерного товариства" застосовується щодо осіб, котрі частково (не повністю) сплатили акції, на які підписалися або які між ними розподілені"⁶. Однак, з наведених вище міркувань, такі думки видаються невірними.

В акціонерному товаристві не може бути інших осіб, які б придбали акції і які не відносяться до категорії засновників чи акціонерів. Так, на перший погляд може здатися, що закріплення в законі такого терміну як "власник акцій" породжує нам нового суб'єкта правовідносин. Однак такий висновок буде невірним. На нашу думку, терміни "власник акцій" та "акціонер" - тотожні. Вірніше, акціонер - це є власник акцій.

Дещо складнішим видається питання з приводу такого терміну, як "держатель акцій". Це, в першу чергу, зумовлено неоднозначним розумінням цього терміну. Так, на думку деяких вчених, цей термін Закон України "Про господарські товариства" (ч. 1 ст.30) застосовує щодо обов'язку засновників "бути держателями акцій на суму не менше 25 відсотків статутного фонду і строком не менше двох років"⁷. Видається, що таке трактування цього терміну не тільки не розкриває його суті, а навпаки, ще більше утруднює його пізнання. Запропонуємо власне визначення цього терміну: "Під держателем акції слід розуміти особу (юридичну чи фізичну) - невідомця акцій, щодо яких вона наділена яким-небудь речевим правом". Держателем акції, виходячи з цього може бути, наприклад, довірче товариство, якому акції надано в довірче управління; комунальне підприємство, якому акції належать на праві повного господарського відання, номінальний утримувач акцій.

Дане нами визначення дещо суперечить значенню "держателя акцій", яке вживається в згаданій ст. 30 закону. Якщо буквально тлумачити зміст цієї статті, то законодавець ототожнює терміни "держатель" та "власник" акцій, оскільки акції протягом двох років повинні перебувати у власності засновників товариства. А тому, навіть якщо припустити, що держателю акції належать на праві власності, то навіщо ж в законі одного і того ж самого суб'єкта правовідносин називати різними термінами (держатель, власник, акціонер)? Тому, враховуючи наведені вище думки, пропонуємо замінити в ст.30 Закону України "Про господарські товариства" термін "держателі акцій" на термін "власники акцій".

Крім засновників в процесі створення акціонерного товариства беруть участь особи, підписалися на акції (підписчики). Вони разом з засновниками товариства при підписці на акції вступають в квазікорпоративні правовідносини. Суб'єктами ж корпоративних правовідносин, на нашу думку, виступають лише акціонери та АТ, оскільки, як правильно зазначив видатний дореволюційний цивіліст Петражицький Л.І.: "Акціонери, як такі, не перебувають один до одного у жодних зобов'язальних і навіть ні в яких інших юридичних правовідносинах."⁸

¹ Спасибо-Фатєєва І.В. Цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин: Автореф. дис. д-ра юр. наук // Національна юридична академія України, 2000. – С. 36.

² Учение об акционерных компаниях. Разсуждения И.Т. Тарасова. – К., 1878. - Гл. 7 – С. 432.

³ Вінник О.М., Щербина В.С. Акціонерне право: Навчальний посібник. - К.: Атіка, 2000. – С. 111.

⁴ Спасибо - Фатєєва І.В. Акционерные общества: корпоративне правоотношения. - Харьков: Право, 1998.-ст.-50.

⁵ Там же ж. – ст. 50.

⁶ Вінник О.М., Щербина В.С. Вказ. праця. – 110.

⁷ Там же ж. –с. 112.

⁸ Цит. по: Каминка А.И. Очерки торгового права.- СПб. –1912. –Вып. 1. – С. 321.

Я. Сидоров,
аспірант Запорізького державного університету

ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ: НЕДОЛІКИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

У контексті інтеграції України в світове співтовариство актуальності набуває захист права інтелектуальної власності.

Для збереження та збагачення науково-технічного потенціалу держави, розвитку зовнішньої торгівлі, міжнародного обміну сучасними технологіями, залучення в економіку країни іноземних інвестицій держава має надійно гарантувати охорону та захист інтелектуальної власності.

У зв'язку з цим в Україні було здійснено цілий ряд наступних заходів:

- створено законодавчу базу охорони інтелектуальної власності, яка в цілому забезпечує нагальні потреби з цих питань. Прийнято ряд законів, які врегульовують питання щодо інтелектуальної власності: Закони України "Про авторське право і суміжні права" в редакції від 16 липня 1999 р., "Про основи державної політики в сфері науки і науково – технічної діяльності" в редакції від 1 грудня 1998 р., "Про науково – технічну інформацію" від 25 червня 1993 р., "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" від 15 грудня 1993 р., "Про охорону прав на сорти рослин" від 21 квітня 1993 р., "Про племінне тваринництво" від 15 грудня 1993 р. та інші.

- проводиться постійна робота у напрямку розвитку міжнародного співробітництва у сфері промислової власності. Україна є членом ВОІВ та учасницею дев'яти важливих міжнародних угод і договорів у цій сфері. Підписано міждержавні угоди про співробітництво у сфері промислової власності з Російською Федерацією, республіками Беларусь, Узбекистан, Киргизстан. Здійснюється обмін патентною інформацією з 42 країнами світу;

- для підготовки та перепідготовки кадрів у сфері охорони інтелектуальної власності створені Міжгалузевий інститут підвищення кваліфікації кадрів при Харківському політехнічному університеті (1993р.) та Інститут інтелектуальної власності і права (1997р.) у Києві;
- запроваджено нову для України інституцію – представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених).

Крім того, через посилення відповідальності за порушення прав особи, що володіє охоронним документом, здійснюються заходи що до імплементації Тимчасової угоди про торгівлю й питання, пов'язані з торгівлею між Україною та Європейським

Союзом про взаємне забезпечення охорони інтелектуальної власності та відповідних положень Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (GATT) та його складової – Договору про торгові аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS).

Все вищезазначене дозволяє вважати Україну державою, яка займає гідне місце у світовій системі інтелектуальної власності.

Однак з метою фундаменталізації її становища й визнання на міжнародному рівні її авторитету, важливим є усунення тих негативів, які перешкоджають Україні вважатися взірцем правової держави.

Поняття інтелектуальної власності охоплює крім інших і поняття індивідуалізації суб'єктів цивільного права, а також товарів і послуг, які ними виробляються (надаються), оскільки вони також є об'єктами творчої діяльності.

Виходячи з того, що в Україні проблема реалізації права на засоби індивідуалізації суб'єктів цивільного обороту та товарів і послуг, які ними виробляються (надаються) з кожним днем набуває гостроти, в законодавчому регулюванні цих питань ще є багато недоліків: в Україні намітилася ситуація, коли багато різних підприємницьких структур з різними напрямками своєї діяльності мають однакові або співзвучні найменування. Цьому факту сприяє те, що жодної перевірки на новизну фірмової назви в Україні не проводиться, у зв'язку з чим використання однакових словосполучень у назвах знов створених фірм зустрічається доволі часто не тільки в різних регіонах України, а навіть й в одному. Це породжує плутанину в ідентифікації виробника і вводить в оману споживача. Використання однакових найменувань різними підприємствами, організаціями, установами та іншими підприємницькими структурами, крім таких негативних наслідків як омана споживача, може також завдати помітних матеріальних і моральних збитків окремим користувачам одного і того самого найменування.

Нормативно-правове регулювання питань, пов'язаних з вартісною оцінкою інтелектуальної власності, практично відсутнє. Відсутній також дієвий захист прав на об'єкти інтелектуальної власності з боку держави. Суди загальної юрисдикції, господарський чи третейський суди згідно із законодавством та відповідно до своєї компетенції розглядають спори про: авторство; встановлення власника охоронного документа і (або) порушення його майнових прав; встановлення факту використання об'єкту інтелектуальної власності; право попереднього користування; укладання та виконання ліцензійного договору; винагороду або компенсацію автору об'єкту інтелектуальної власності; визнання охоронного документа недійсним та інше, що стосується питань захисту інтелектуальної власності. Практика розгляду цієї категорії справ у судах загальної юрисдикції виявила певні труднощі, пов'язані з відсутністю відповідного рівня кваліфікації суддів та досвіду у вирішенні таких питань.

Належний захист інтелектуальної власності є передумовою успішного розвитку ринкової економіки (інакше навряд чи хто-небудь інвестуватиме створення та реалізацію новітніх технологій, нової конкурентоздатної продукції). Вже сьогодні гостро постає питання про необхідність створення в Україні спеціалізованого (патентного) суду для вирішення спірних питань у сфері інтелектуальної власності, що повною мірою відповідало б положенням Конституції України.

Крім того, не вирішеними є питання врегулювання правовідносин щодо охорони об'єктів інтелектуальної власності, створених на державному замовленні та за державні кошти; в державі відсутній орган, який здійснював би функції особи, що володіє патентом від імені держави. Потребують також детальнішої розробки норми законодавства, які стосуються набуття та реалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності, створені у зв'язку з виконанням службових обов'язків (так звані "службові" об'єкти інтелектуальної власності). Чинне законодавство України з питань оподаткування та кредитування не містить прямих пільгових норм для авторів об'єктів інтелектуальної власності та таких, що їх використовують.

Для ефективної реалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності необхідним є дієвий механізм проведення оцінки вартості інтелектуальної власності, тобто належить забезпечити нормативно-правове регулювання цих питань.

Вирішення зазначених питань та усунення існуючих недоліків сприятиме стимулюванню авторів об'єктів інтелектуальної власності, зацікавленості підприємців у впровадженні таких об'єктів у виробництво, розвитку в Україні інноваційних процесів, надходженню інвестицій, підвищенню ефективності економіки нашої країни в цілому і, як результат, зростанню добробуту членів суспільства.

М. Стефанчук,
*студент 4 курсу юридичного факультету
Хмельницького інституту регіонального
управління та права*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЮРИДИЧНОЇ ПРИРОДИ ПОНЯТТЯ "ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ" В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Конституція України проголошує принцип рівності усіх людей в своїх правах як основоположний принцип формування правової держави. При цьому забороняється як скасування тих чи інших прав, так і звуження їх змісту та обсягу (ст. 22 Конституції України). Все зазначене нашою думкою, що цінність будь-якого суб'єктивного права полягає не лише в можливості його реалізації, а й в можливості його реалізації в певних межах. Ось чому, на нашу думку, мають рацію науковці, які вважають, що у всі часи боротьба йшла не стільки за права, скільки за їх межі (а конкретніше за юридичне закріплення та юридичну інтерпретацію таких меж).¹

Наявність певних об'єктивованих законодавцем меж і свідчить про те, що здійснюючи своє право, особа не вправі реалізовувати його абсолютно вільно, вона повинна діяти в межах, які окреслив їй законодавець.

Проте окрім меж здійснення, які легітимуються безпосередньо в законодавстві, особа повинна враховувати також і те, що вона, як член певної соціальної групи, задовольняючи власні інтереси шляхом реалізації своїх прав повинна діяти з урахуванням інтересів інших учасників, які також задля задоволення власних інтересів реалізують надані їм права. І оскільки інтереси цих осіб можуть виявитись кардинально протилежними, то ми і маємо таку ситуацію, яка іменується "зіткненням прав". І саме це зіткнення призводить до того, що не знаючи меж свого права, особа починає реалізовувати його в більшій мірі, ніж це можливо (дозволено законом), що породжує виникнення такого феномену, яким є "зловживання правом".

Проблема визначення поняття "зловживання правом" була актуальною ще з часів римського права і залишається такою сьогодні. Проте основними не вирішеними питаннями залишаються доцільність існування терміну "зловживання правом" та критерії його відмежування від правомірного здійснення своїх суб'єктивних прав та від неправомірного діяння.

Зловживати правом в буквальному розумінні означає використовувати своє право із злими намірами. А це означає, що обов'язковою передумовою має бути наявність у особи права, тобто здійснювати своє право, в тому числі і зловживати ним, можна лише будучи наділеним цим правом. Якщо ж особа вчиняє певні дії не на основі свого суб'єктивного права, то не може бути і мови про зловживання правом, оскільки тут матиме місце неправомірне (протиправне) діяння у чистому вигляді (особа вчиняє дії, на вчинення яких не має права).